

สรุปผลที่สำคัญ
โครงการสำรวจการทำงานของเด็กในประเทศไทย พ.ศ. 2558
กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน
ร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

.....

1. ความเป็นมา

ประเทศไทยมีจำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ทั่วประเทศ ประมาณ 14 ล้านคน (กรมการปกครอง, 2555) โดยเด็กส่วนใหญ่อยู่ในระบบการศึกษา แต่ยังมีเด็กบางส่วนที่ต้องเข้าสู่ตลาดแรงงาน ก่อนวัยอันควร ด้วยในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการเติบโตและการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมสูงทำให้ ตลาดแรงงานระดับล่างขนาดเล็ก มีความต้องการจ้างแรงงานราคาถูกเพราะสามารถลดต้นทุนในการผลิต แรงงานต่างด้าวและแรงงานเด็กจึงสามารถสนองความต้องการของตลาดแรงงานราคาถูกได้ ส่งผลให้เกิดปัญหา การใช้แรงงานเด็กตามมา ปัจจุบันสถานการณ์การใช้แรงงานเด็กในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงไป เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาในอดีต มุมมองและทัศนคติของคนไทยที่มีต่อบทบาทเด็กเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก หากเปรียบเทียบกับช่วงเวลาที่ผ่านมา

ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 182 ว่าด้วยการห้าม และการดำเนินการโดยทันทีเพื่อขจัดรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2544 และต้องมีการดำเนินการให้เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศในการขจัดการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบ ที่เลวร้าย รวมถึงการปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักการและวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ ต้องมีการจัดทำแผนงาน ระดับชาติเพื่อเป็นกลไกการดำเนินงานดังกล่าว ซึ่งการจัดทำแผนระดับชาติ จำเป็นต้องมีข้อมูลพื้นฐานของ สถานการณ์จริงภายในประเทศ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือในระดับประเทศจากแหล่งข้อมูล เดียวกัน อันจะส่งผลให้แต่ละหน่วยงานมีทิศทางการทำงานไปในแนวเดียวกัน ประกอบกับประเทศไทย ถูกจับตามองจากต่างประเทศในประเด็นปัญหาการใช้แรงงานเด็ก ตามรายงานสถานการณ์การใช้แรงงานเด็ก ในรูปแบบที่เลวร้าย จัดทำโดยกระทรวงแรงงานสหรัฐอเมริกาที่มีการเผยแพร่เป็นประจำทุกปี ได้เสนอแนะ แนวทางในการแก้ไขปัญหามาของประเทศไทย หนึ่งในข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ ขอให้ประเทศไทยดำเนินการสำรวจ การทำงานของเด็กในระดับประเทศ นอกจากนี้ กระทรวงแรงงานสหรัฐอเมริกา ยังมีการจัดทำบัญชีรายชื่อ สินค้าที่ผลิตจากการใช้แรงงานเด็ก แรงงานบังคับ โดยในบัญชีรายชื่อสินค้าที่มีเหตุผลให้เชื่อว่าผลิตโดยการ ใช้ แรงงานเด็กและแรงงานบังคับ (List of Goods Produced by Child Labor or Forced Labor หรือ TVPRA List) จัดทำขึ้นภายใต้กฎหมาย Trafficking Victims Protection Reauthorization Act 2005 ทั้งนี้ List of Goods มีสินค้าไทยอยู่ในบัญชี 5 รายการ คือ เครื่องนุ่งห่ม (แรงงานเด็กและแรงงานบังคับ) กุ้ง (แรงงานเด็กและ แรงงานบังคับ) ปลา (แรงงานบังคับ) อ้อย (แรงงานเด็ก) และสล็อตอมก (แรงงานเด็ก)

กระทรวงแรงงาน โดยกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ในฐานะหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ โดยตรงเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานเด็ก จึงจัดทำโครงการสำรวจการทำงานของเด็กในประเทศไทย โดยขอ ความอนุเคราะห์ให้สำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการโครงการฯ เนื่องจากสำนักงานสถิติแห่งชาติมีความ พร้อมทั้งในด้านทรัพยากรบุคคล อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ ระเบียบวิธีการดำเนินงานที่ได้มาตรฐานสากล เพื่อให้ได้ ข้อมูลพื้นฐานการทำงานของเด็กทั่วประเทศ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์แรงงานเด็ก แรงงานเด็กที่ทำงาน อันตรายทั่วประเทศและการวางแผนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับข้อมูลเพื่อ สนับสนุนการเสนอขอถอดถอนรายชื่อสินค้าไทยออกจากบัญชีรายชื่อสินค้าข้างต้น

/กรมสวัสดิการ...

กระทรวงแรงงาน โดยกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานอยู่ระหว่างการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานเด็กในประเด็นดังกล่าวควบคู่ไปกับโครงการสำรวจการทำงานของเด็กในประเทศไทย ดังนี้

- 1) การสำรวจสถานการณ์เด็กทำงานในกิจการอ้อยทั่วประเทศ และ 2) การจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) การป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานเด็กแรงงานบังคับในโรงงานน้ำตาลและกลุ่มเกษตรกรชาวไร่อ้อย จำนวน 47 จังหวัด เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับโรงงานน้ำตาลและกลุ่มเกษตรกรชาวไร่อ้อยในการแก้ไขปัญหาข้างต้นอย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งจะได้จัดทำรายงานผลการดำเนินการสำคัญในภาพรวมในโอกาสต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานการทำงานของเด็กราย 5 - 17 ปี ทั่วประเทศ

2.2 เพื่อสามารถวิเคราะห์ถึงสถานการณ์แรงงานเด็ก แรงงานเด็กที่ทำงานอันตรายทั่วประเทศ

3. กลุ่มเป้าหมาย

ประชากรอายุ 5 - 17 ปี ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคล และครัวเรือนกลุ่มบุคคลประเภทคนงานที่อยู่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลทุกจังหวัดทั่วประเทศ ยกเว้น ครัวเรือนชาวต่างประเทศ ที่ทำงานในสถานทูตหรือองค์กรระหว่างประเทศที่มีเอกสิทธิ์ทางการทูต

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการสำรวจพร้อมกันโดยสำนักงานสถิติจังหวัดทั่วประเทศ ระหว่างวันที่ 1 - 30 ธันวาคม 2558 ใช้ครัวเรือนตัวอย่างเดียวกับโครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร มีครัวเรือนตกเป็นตัวอย่างทั้งสิ้น 27,960 ครัวเรือน

5. คำนิยาม

นิยามที่ใช้สอดคล้องกับบริบทประเทศไทยและอยู่ภายใต้กรอบของอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ

เด็กทำงาน หมายถึง เด็กที่เรียนหนังสือไปด้วยทำงานไปด้วย และเด็กที่ทำงานอย่างเดียวโดยไม่ได้เรียนหนังสือ (ทำงาน หมายถึง ได้ทำงานตั้งแต่ 1 ชั่วโมงขึ้นไป โดยได้รับค่าจ้าง เงินเดือน ผลกำไร เงินปันผล ค่าตอบแทนที่มีลักษณะอย่างอื่น หรือทำงานอย่างน้อย 1 ชั่วโมง โดยไม่ได้รับค่าจ้างในวิสาหกิจ หรือร้านค้าของครัวเรือน)

เด็กทำงานจะถูกถือว่าเป็นแรงงานเด็ก เมื่อ

1. เด็กอายุตั้งแต่ 5 - 12 ปี ทำงานเชิงเศรษฐกิจใด ๆ ในทุกประเภทกิจการ
2. เด็กอายุตั้งแต่ 13 - 14 ปี ทำงานเชิงเศรษฐกิจที่ไม่ใช่งานเบาหรือทำงานเชิงเศรษฐกิจใด ๆ ที่มีจำนวนชั่วโมงการทำงานมากกว่า 14 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
3. เด็กอายุตั้งแต่ 15 - 17 ปี ทำงานอันตรายตามที่กำหนดในกฎหมาย หรือทำงานเชิงเศรษฐกิจใด ๆ ที่มีจำนวนชั่วโมงการทำงานมากกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

การทำงานเชิงเศรษฐกิจ คือ การทำงานใด ๆ มากกว่าหนึ่งชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยอาจได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนการทำงานหรือไม่ก็ได้ อาจทำเป็นประจำหรือเป็นครั้งคราว โดยไม่เน้นงานบ้านที่ทำในบ้านของตนเอง

งานอันตราย หมายถึงงานที่มีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานกว่าที่กฎหมายกำหนด คือ มากกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และหมายถึงงานที่ประเทศสมาชิก ILO ประกาศเป็นงานอันตรายสำหรับเด็กโดยประเทศไทยคืองานดังต่อไปนี้

/(A) เด็กขาย...

- (A) เด็กชายยกของที่มีน้ำหนักเฉลี่ยเกินกว่า 25 กิโลกรัม
- (B) เด็กหญิงยกของที่มีน้ำหนักเฉลี่ยเกินกว่า 20 กิโลกรัม
- (C) งานหลอม เป่า หล่อ ปั้น ริดโลหะหรืองานเชื่อมโลหะ
- (D) งานที่ใช้เครื่องเจาะกระแทกหรือเครื่องจักรที่มีความสั่นสะเทือน เลื่อยไฟฟ้า บั่นจั่น หม้อน้ำ
- (E) งานขับรถบรรทุก หรือยานพาหนะที่ให้บริการสาธารณะ
- (F) งานที่เกี่ยวข้องกับสารเคมีอันตราย สารไซยาไนด์ เช่น ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าวัชพืช สารกัมมันตภาพรังสี พลุ ดอกไม้เพลิง หรือวัตถุระเบิดอื่นๆ
- (G) งานดูแลผู้ป่วยด้วยโรคติดต่อ หรืองานทำความสะอาดเครื่องใช้เครื่องนุ่งห่มผู้ป่วย กำจัดมูลฝอยหรือสิ่งปฏิกูลในสถานพยาบาล หรืองานที่ทำในห้องปฏิบัติการชันสูตรโรค
- (H) ทำงานประจำในระหว่างเวลา 22.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกา
- (I) ทำงานในที่ที่มีความร้อนจัด เย็นจัด และเสียงดัง
(ร้อนจัด หมายถึง อุณหภูมิสิ่งแวดล้อมสูงกว่า 45 องศาเซลเซียส
เย็นจัด หมายถึง ห้องเย็น ห้องเยือกแข็ง
เสียงดัง หมายถึง การได้รับเสียงติดต่อกัน 85 เดซิเบล (เอ) นาน 8 ชั่วโมง)
- (J) งานที่ทำในโรงฆ่าสัตว์ สถานที่เล่นการพนัน หรือสถานบริการเช่น ร้านคาราโอเกะ ผับ บาร์ เป็นต้น
- (K) งานที่ต้องทำไต่ดิน ไตน้ำ ในถ้ำ อุโมงค์ หรือในที่อับอากาศ
- (L) งานที่ต้องทำบนที่สูงกว่าพื้นดินตั้งแต่ 10 เมตรขึ้นไป
- (M) งานที่ทำในเรือประมงทะเลหรือขนถ่ายสินค้าเรือเดินทะเล

6. สรุปผลการสำรวจ

6.1 ภาพรวมของเด็กอายุ 5 - 17 ปี

เมื่อพิจารณาภาพรวมของเด็กอายุ 5 - 17 ปี ที่มีจำนวน 10.88 ล้านคน ตามลักษณะการเรียนรู้และการทำงานพบว่า ส่วนใหญ่เรียนหนังสืออย่างเดียวคิดเป็นร้อยละ 66.2 รองลงมาคือเรียนหนังสือและช่วยทำงานบ้านร้อยละ 25.2 เรียนหนังสือไปด้วยและทำงานไปด้วยร้อยละ 3.9 ทำงานอย่างเดียวร้อยละ 2.5 ไม่เรียนหนังสือและไม่ทำงานร้อยละ 2.0 และไม่เรียนหนังสือแต่ช่วยทำงานบ้านร้อยละ 0.2 รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของเด็กอายุ 5 - 17 ปี จำแนกตามเพศ และลักษณะการเรียนรู้และการทำงาน

หน่วย : คน

เพศ	เด็กทั้งหมด	เรียนอย่างเดียว	เรียนและช่วยทำงานบ้าน	ไม่เรียนแต่ช่วยทำงานบ้าน	ไม่เรียนและไม่ทำงาน	เรียนและทำงาน	ทำงานอย่างเดียว
ยอดรวม	10,876,275	7,199,915	2,743,470	24,259	215,812	424,719	268,100
	(100.0)	(66.2)	(25.2)	(0.2)	(2.0)	(3.9)	(2.5)
ชาย	5,546,846	3,782,364	1,181,436	10,093	104,010	251,019	217,925
	(100.0)	(68.2)	(21.3)	(0.2)	(1.9)	(4.5)	(3.9)
หญิง	5,329,429	3,417,552	1,562,034	14,166	111,802	173,700	50,175
	(100.0)	(64.1)	(29.3)	(0.3)	(2.1)	(3.3)	(0.9)

/6.2 เด็กอายุ...

6.2 เด็กอายุ 5 - 17 ปี ที่ทำงาน

กลุ่มเด็กอายุ 5 - 17 ปี ที่ทำงาน จำนวน 692,819 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 6.4 ของจำนวนเด็กทั้งหมด เมื่อพิจารณาการจำแนกตามสถานภาพพบว่า ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้างมากที่สุดร้อยละ 66.7 รองลงมาเป็นลูกจ้างเอกชนร้อยละ 30.2 และทำงานส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้างร้อยละ 3.1 รายละเอียดแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของเด็กอายุ 5 - 17 ปี ที่ทำงาน จำแนกตามสถานภาพการทำงาน

สถานภาพการทำงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ยอดรวม	692,819	100.0
นายจ้าง	-	-
ลูกจ้างรัฐบาล	-	-
ลูกจ้างเอกชน	209,327	30.2
ทำงานส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง	21,709	3.1
ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง	461,783	66.7
การรวมกลุ่ม	-	-

เมื่อจำแนกตามสาขาอุตสาหกรรมพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในสาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมงร้อยละ 53.0 รองลงมาเป็นสาขาการขายส่ง ขายปลีก ร้อยละ 18.7 สาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหารร้อยละ 11.7 และสาขาการผลิตร้อยละ 6.8 รายละเอียดแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของเด็กอายุ 5 - 17 ปี ที่ทำงาน จำแนกตามอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ยอดรวม	692,819	100.0
เกษตรกรรม การป่าไม้และการประมง	366,915	53.0
การทำเหมืองแร่ และเหมืองหิน	589	0.1
การผลิต	47,202	6.8
การไฟฟ้า ก๊าซ และการประปา	-	-
การจัดหาน้ำ การจัดการและบำบัดน้ำเสีย	-	-
การก่อสร้าง	25,046	3.6
การขนส่ง การขายปลีก การซ่อมยานยนต์ และรถจักรยานยนต์	129,499	18.7
การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า	2,464	0.3
ที่พักแรมและบริการด้านอาหาร	81,447	11.7
ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร	2,101	0.3
กิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย	-	-
กิจการด้านอสังหาริมทรัพย์	-	-
กิจกรรมทางวิชาชีพ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	7,058	1.0
กิจกรรมการบริหารและการบริการสนับสนุน	5,318	0.8
การบริหารราชการ และการป้องกันประเทศ ฯ	-	-
การศึกษา	-	-
งานด้านสุขภาพและสังคมสงเคราะห์	1,100	0.2
ศิลปะ ความบันเทิง และนันทนาการ	17,302	2.5
กิจกรรมบริการด้านอื่นๆ เช่น กิจกรรมบริการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพร่างกาย การดูแลสัตว์เลี้ยง การบริการซักรีดและซักแห้ง เป็นต้น	5,992	0.9
กิจกรรมการจ้างงานในครัวเรือนส่วนบุคคล	785	0.1
กิจกรรมขององค์การระหว่างประเทศ	-	-

เมื่อพิจารณาถึงชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์พบว่า ส่วนใหญ่ทำงาน 14 - 48 ชั่วโมงร้อยละ 59.3 รองลงมาเป็นทำงาน 0 - 13 ชั่วโมงร้อยละ 34.8 และทำงาน 49 ชั่วโมงขึ้นไปร้อยละ 5.9 รายละเอียดดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของเด็กอายุ 5 - 17 ปี ที่ทำงาน จำแนกตามกลุ่มอายุ และชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์

กลุ่มอายุ	ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์			
	ยอดรวม	0-13 ชั่วโมง	14-48 ชั่วโมง	49 ชั่วโมงขึ้นไป
จำนวน (คน)				
ยอดรวม	692,819	240,865	411,319	40,635
5 - 12 ปี	117,488	83,922	33,566	-
13 - 14 ปี	141,521	78,700	61,949	872
15 - 17 ปี	433,810	78,243	315,804	39,763
ร้อยละ				
ยอดรวม	100.0	34.8	59.3	5.9
5 - 12 ปี	100.0	71.4	28.6	-
13 - 14 ปี	100.0	55.6	43.8	0.6
15 - 17 ปี	100.0	18.0	72.8	9.2

6.3 จำนวนแรงงานเด็ก

จากเด็กทั้งหมด 10.88 ล้านคน เป็นเด็กทำงานร้อยละ 6.4 และเป็นเด็กที่เข้าข่ายแรงงานเด็ก ร้อยละ 2.9 รายละเอียดดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละของเด็กอายุ 5 - 17 ปี ที่ทำงานเข้าข่ายแรงงานเด็ก และไม่เข้าข่ายแรงงานเด็ก

ข้อมูลทั่วไป	เด็กทั้งหมด (คน)	เด็กทำงาน		เข้าข่ายแรงงานเด็ก		ไม่เข้าข่ายแรงงานเด็ก	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	10,876,275	692,819	6.4	312,675	2.9	380,144	3.5
ชาย	5,546,846	468,944	8.5	190,911	3.4	278,033	5.1
หญิง	5,329,429	223,875	4.2	121,764	2.3	102,111	1.9
อายุ	10,876,275	692,819	6.4	312,675	2.9	380,144	3.5
5-12 ปี	6,372,596	117,488	1.8	117,488	1.8	-	-
13-14 ปี	1,743,596	141,521	8.1	94,646	5.4	46,875	2.7
15-17 ปี	2,760,083	433,810	15.7	100,542	3.6	333,268	12.1

เมื่อพิจารณาตามงานอันตรายพบว่าเด็กทำงานส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.6 ไม่ได้ทำงานอันตราย โดยมีเพียงร้อยละ 12.4 ที่เข้าข่ายทำงานอันตราย โดยพบว่าเป็นงานยากของหนักมากที่สุดร้อยละ 5.4 รองลงมาเป็นการทำงานในที่ที่มีความร้อนจัด เย็นจัด และเสียงดังร้อยละ 3.5 และทำงานที่เกี่ยวข้องกับสารเคมีอันตราย ร้อยละ 1.4 รายละเอียดดังแสดงในตาราง 6

/ตาราง 6...

ตาราง ๖ จำนวนและร้อยละของเด็กอายุ 5 - 17 ปี ที่ทำงาน จำแนกตามลักษณะงานอันตราย

ลักษณะงานอันตราย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ยอดรวม	692,819	100.0
ไม่เข้าข่ายลักษณะงานหนัก	607,013	87.6
เข้าข่ายลักษณะงานหนัก ดังนี้	85,806	12.4
- ยกของหนัก -เด็กชายยกของที่มีน้ำหนักเกิน 25 กก. /เด็กหญิงเกิน 20 กก.	37,383	5.4
- งานที่ใช้เครื่องเจาะกระแทก หรือเครื่องจักรที่มีความสั่น สะเทือน เลื่อยไฟฟ้า บั่นจั่น	2,626	0.4
- งานขับรถบรรทุก หรือยานพาหนะที่ให้บริการสาธารณะ	2,211	0.3
- งานที่ต้องทำบนที่สูงกว่าพื้นดินตั้งแต่ 10 เมตรขึ้นไป	3,975	0.6
- ทำงานในที่ที่มีความร้อนจัด เย็นจัด และเสียงดัง	24,146	3.5
- งานที่ต้องทำไต่ดิน ไตน้ำ ในถ้ำ อุโมงค์ หรือในที่อับอากาศ	-	-
- งานที่ทำในเรือประมงทะเล หรือขนถ่ายสินค้าเรือเดินทะเล	1,096	0.2
- ทำงานประจำในระหว่างเวลา 22.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกา	3,656	0.5
- งานที่ทำในสถานบริการ สถานบันเทิง เช่น ผับ บาร์ คาราโอเกะ	973	0.1
- งานที่เกี่ยวข้องกับสารเคมีอันตราย เช่น ยาฆ่าแมลง/วัชพืช สารกัมมันตภาพรังสี พลุ	9,365	1.4
- งานดูแลผู้ป่วยด้วยโรคติดต่อ หรืองานทำความสะอาดเครื่องใช้เครื่องนุ่งห่มผู้ป่วย	-	-
- งานหลอม เป่า หล่อ ปั้นรีดโลหะ หรืองานเชื่อมโลหะ	376	0.1

.....

สรุปผลที่สำคัญ
โครงการสำรวจสถานการณ์เด็กทำงานในกิจการผลิตอ้อยทั่วประเทศ
กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน
ร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

1. หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยถูกจับตามองจากต่างประเทศในประเด็นปัญหาการใช้แรงงานเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา มีการระบุถึงสินค้าของประเทศไทยที่ผลิตจากการใช้แรงงานเด็กแรงงานบังคับคือ กุ้ง ปลา อ้อย เครื่องนุ่งห่ม และสื่อบันเทิง อีกทั้ง ปัญหาแรงงานเด็กแรงงานบังคับมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นการค้ามนุษย์ ซึ่งล่าสุดในปี พ.ศ. 2558 สหรัฐอเมริกาจัดลำดับประเทศไทยใน TIP Report ไว้ที่ Tier 2 watch list โดยเป็นการปรับระดับขึ้นจาก Tier 3 ในปีที่ผ่านมา รายงานดังกล่าวส่งผลกระทบอย่างยิ่งต่อภาพลักษณ์สินค้าไทยในตลาดโลก

กิจการผลิตอ้อย เป็นสินค้าประเภทหนึ่งที่กระทรวงแรงงานสหรัฐฯ ระบุว่ามีการใช้แรงงานเด็กในสายการผลิตโดยเฉพาะในไร่อ้อย ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกอ้อยทั่วประเทศทั้งสิ้น 10,530,927 ไร่ กระจายอยู่ในพื้นที่ 47 จังหวัดของพื้นที่ภาคกลาง ภาคเหนือตอนล่าง ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีโรงงานน้ำตาล 51 โรง แบ่งเป็นกลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรมน้ำตาลรายใหญ่ ได้แก่ กลุ่มมิตรผล (โรงงานในเครือ 6 โรง) กลุ่มไทยรุ่งเรือง (โรงงานในเครือ 7 โรง) กลุ่มท่ามะกา (โรงงานในเครือ 5 โรง) กลุ่มไทยเอกลักษณ์ (โรงงานในเครือ 3 โรง) กลุ่มวังขนาย (โรงงานในเครือ 4 โรง) กลุ่มบ้านโป่ง (โรงงานในเครือ 2 โรง) กลุ่มกุ่มกวาปี (โรงงานในเครือ 2 โรง) และโรงงานที่เหลืออีก 22 โรง โรงงานน้ำตาลทั้งหมดตั้งกระจายอยู่ใน 27 จังหวัด แรงงานในไร่อ้อยมีจำนวน 2 แสนครอบครัว ประมาณ 1 ล้านคน (สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย, กรกฎาคม 2557) เมื่ออ้อยถูกขึ้นบัญชีว่าผลิตจากการใช้แรงงานเด็ก อุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบโดยตรงคือ อุตสาหกรรมน้ำตาล โดยประเทศไทยถือเป็นผู้ส่งออกน้ำตาลเป็นอันดับสองของโลกรองจากประเทศบราซิล ซึ่งมีรายได้จากการส่งออกมากกว่า 1.2 แสนล้านบาทต่อปี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, มีนาคม 2557) เมื่อสินค้าอ้อยถูกสหรัฐอเมริกา ระบุว่าผลิตมาจากการใช้แรงงานเด็ก จึงส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์สินค้าไทยชนิดนี้ในตลาดโลก

การแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กจำเป็นต้องมีข้อมูลพื้นฐานเพื่อวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ปัญหาของจำนวนแรงงานเด็ก เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนแก้ไขปัญหา รวมถึงเป็นการแสดงข้อมูลที่ชัดเจนถึงขนาดของปัญหา เพื่อกำหนดแนวนโยบายในการแก้ไขปัญหาที่ตรงประเด็น กองคุ้มครองแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ในฐานะหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานเด็ก จึงจัดทำโครงการสำรวจสถานการณ์เด็กทำงานในกิจการผลิตอ้อยทั่วประเทศ เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานเด็กทำงานและคัดกรองให้เห็นถึงจำนวนแรงงานเด็ก แรงงานเด็กที่ทำงานอันตราย ในภาคการผลิตอ้อย และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง และเพื่อทราบถึงสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ให้องค์กรที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในกิจการผลิตอ้อยภายในประเทศไทย และสามารถเสนอขอถอดถอนสินค้าอ้อยออกจากบัญชีรายชื่อสินค้าที่ผลิตจากการใช้แรงงานเด็กแรงงานบังคับของกระทรวงแรงงานสหรัฐฯ ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์สินค้าไทยในตลาดโลกให้ดีขึ้นได้

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานเด็กและคัดกรองให้เห็นถึงสถานการณ์เด็กทำงานในภาคการผลิตอ้อยทั่วประเทศ

/2.2 เพื่อทราบ...

2.2 เพื่อทราบถึงจำนวนแรงงานเด็ก แรงงานเด็กที่ทำงานอันตรายในภาคการผลิตย่อย

2.3 เพื่อทราบถึงสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหา รวมถึงสถานการณ์ปัญหาในจังหวัดที่มีการปลูกอ้อยทั่วประเทศ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. กลุ่มเป้าหมาย

ตามกรอบการศึกษากำหนดให้สำรวจครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกอ้อยทั่วประเทศ จำนวน 47 จังหวัด ซึ่งกระจายอยู่ในพื้นที่ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. แผนแบบการเลือกตัวอย่าง

การสำรวจด้วยตัวอย่างครั้งนี้ใช้แผนแบบการเลือกตัวอย่างแบบ Stratified Two-stage Sampling โดยกำหนดให้พื้นที่ (หมู่บ้าน) ที่มีการปลูกอ้อยเป็นหน่วยตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง ครัวเรือนเป็นหน่วยตัวอย่างขั้นที่สอง

4.1 ขนาดตัวอย่าง

ในการคำนวณขนาดตัวอย่าง ได้กำหนดให้ขนาดความคลาดเคลื่อนจากการเลือกตัวอย่างไม่เกิน 3% ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และพิจารณาร่วมกับทรัพยากรให้มีความเหมาะสม ได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั่วประเทศทั้งสิ้น 32,000 ครัวเรือน กระจายไปตามจังหวัดที่มีการปลูกอ้อย

4.2 วิธีการเลือกหน่วยตัวอย่าง

หน่วยตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง กำหนดให้พื้นที่ (หมู่บ้าน) ที่มีการปลูกอ้อยเป็นหน่วยตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง โดยทำการเลือกพื้นที่ (หมู่บ้าน) ตัวอย่างในแต่ละจังหวัด ด้วยวิธีการสุ่มแบบมีระบบ

หน่วยตัวอย่างขั้นที่สอง ในแต่ละพื้นที่ (หมู่บ้าน) ที่มีการปลูกอ้อยตัวอย่าง ได้ทำการเลือกครัวเรือนอย่างสุ่ม ให้กระจายไปในพื้นที่ปฏิบัติงาน จำนวน 20 ครัวเรือน ($n = n_1 + n_2 = 20$) ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 : ครัวเรือนที่มีสมาชิกเป็นเกษตรกรชาวไร่อ้อย จำนวน ≤ 10 ครัวเรือน ($n_1 \leq 10$)
- กลุ่มที่ 2 : ครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกเป็นเกษตรกรชาวไร่อ้อย

จำนวน $n_2 = n - n_1$ ครัวเรือน (เพิ่มจากกลุ่มที่ 1 ให้ครบ 20 ครัวเรือน)

5. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ได้ใช้แบบสอบถามในการสำรวจ โดยดำเนินการภายใต้คณะกรรมการกลั่นกรองการตรวจสอบการดำเนินงานในกิจการสินค้ากุ้ง ปลา เครื่องนุ่งห่ม และอ้อย ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนสำนักงานสถิติแห่งชาติ ผู้แทนกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน นักวิชาการด้านสถิติที่มีความเชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวม ๑๔ คน ร่วมกันพิจารณา กำหนดขอบเขต และความถูกต้องเหมาะสมของแบบสอบถามที่ใช้ในการสำรวจ

6. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลรายละเอียดในแบบสอบถามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ โดยเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 20 กุมภาพันธ์ - 25 มีนาคม 2559

7. คำนินยาม

นิยามที่ใช้สอดคล้องกับบริบทประเทศไทยและอยู่ภายใต้กรอบของอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO)

/เด็กทำงาน...

เด็กทำงาน หมายถึง เด็กที่เรียนหนังสือไปด้วย ทำงานไปด้วย และเด็กที่ทำงานอย่างเดียว โดยไม่ได้เรียนหนังสือ (ทำงาน หมายถึง ได้ทำงานตั้งแต่ 1 ชั่วโมงขึ้นไป โดยได้รับค่าจ้าง เงินเดือน ผลกำไร เงินปันผลค่าตอบแทนที่มีลักษณะอย่างอื่นสำหรับผลงานที่ทำเป็นเงินสดหรือสิ่งของ หรือทำงานอย่างน้อย 1 ชั่วโมง โดยไม่ได้รับค่าจ้างในวิชาชีพ หรือไร่นาเกษตรของหัวหน้าครัวเรือนหรือของสมาชิกในครัวเรือน)

งาน หมายถึง กิจกรรมที่ทำที่มีลักษณะ อย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมที่ทำแล้วได้รับค่าตอบแทน เป็นเงินหรือสิ่งของ ค่าตอบแทนที่เป็นเงิน อาจจ่ายเป็นรายเดือน รายสัปดาห์ รายวัน หรือ รายชิ้น
2. กิจกรรมที่ทำแล้วได้ผลกำไรหรือหวังที่จะได้รับผลกำไร หรือส่วนแบ่งเป็นการตอบแทน
3. กิจกรรมที่ทำให้กับธุรกิจของสมาชิกในครัวเรือน โดยไม่ได้รับค่าจ้างหรือผลกำไรตอบแทน ซึ่งสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบธุรกิจนั้นจะมีสถานภาพการทำงานเป็นประกอบธุรกิจส่วนตัว หรือนายจ้าง

เด็กทำงานจะถูกถือว่าเป็นแรงงานเด็ก เมื่อ

- เด็กอายุตั้งแต่ 5 - 12 ปี ทำงานเชิงเศรษฐกิจใด ๆ ในทุกประเภทกิจการ
- เด็กอายุตั้งแต่ 13 - 14 ปี ทำงานเชิงเศรษฐกิจที่ไม่ใช่งานเบา หรือทำงานเชิงเศรษฐกิจใด ๆ ที่มีจำนวนชั่วโมงการทำงานมากกว่า 14 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
- เด็กอายุตั้งแต่ 15 - 17 ปี ทำงานอันตรายตามที่กำหนดในกฎหมาย หรือทำงานเชิงเศรษฐกิจใด ๆ ที่มีจำนวนชั่วโมงการทำงานมากกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

8. สรุปผลการสำรวจที่สำคัญ

ตาราง 1 จำนวนเด็กอายุ 5-17 ปี ที่สำรวจได้ จำแนกตามการทำงานของเด็ก กิจกรรมการทำงาน และกลุ่มอายุ

ช่วงอายุ	จำนวนเด็กทั้งหมด	เด็กทำงาน		แรงงานเด็ก	
	(คน)	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ภาพรวม					
รวม	16,355	563	3.44	144	0.88
5-12 ปี	9,862	91	0.92	91	0.92
13-14 ปี	2,535	57	2.25	7	0.28
15-17 ปี	3,958	415	10.49	46	1.16
กิจกรรมการผลิตอ้อย					
รวม	1,906	323	1.97	76	0.46
5-12 ปี	954	35	0.35	35	0.35
13-14 ปี	285	29	1.14	5	0.20
15-17 ปี	667	259	6.54	36	0.91
กิจกรรมอื่นๆ					
รวม	14,449	240	1.47	68	0.42
5-12 ปี	8,908	56	0.57	56	0.57
13-14 ปี	2,250	28	1.10	2	0.08
15-17 ปี	3,291	156	3.94	10	0.25

/จากการ...

จากการสำรวจในพื้นที่ 47 จังหวัดที่มีพื้นที่เพาะปลูกอ้อยทั่วประเทศ จำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น 32,000 ครัวเรือน พบเด็กอายุ 5 – 17 ปี จำนวน 16,355 คน ส่วนใหญ่เป็นเด็กไทยร้อยละ 99.95 ในจำนวนนี้พบว่าเด็กทำงานจำนวน 563 คน คิดเป็นร้อยละ 3.44 โดยเป็นแรงงานเด็กตามนิยามที่กำหนดจำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 0.88 จากจำนวนเด็กที่สำรวจพบทั้งหมดส่วนใหญ่เป็นเด็กในกิจกรรมอื่นๆ จำนวน 14,449 คนและพบเด็กที่อยู่ในกิจกรรมการผลิตอ้อยจำนวน 1,906 คน และจากเด็กทำงาน 563 คนพบว่าเด็กทำงานในกิจกรรมผลิตอ้อย จำนวน 323 คน เป็นแรงงานเด็ก จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 0.46 เด็กทำงานในกิจกรรมอื่นๆ จำนวน 240 คน เป็นแรงงานเด็ก จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 0.42 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของเด็กอายุ 5-17 ปี จำแนกตามลักษณะการเรียนรู้และการทำงาน

ลักษณะการเรียนรู้และการทำงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เด็กอายุ 5-17 ปี ที่สำรวจได้ทั้งหมด	16,355	100
1. อยู่ในกิจกรรมการผลิตอ้อย	1,906	11.65
1.1 ทำงาน	323	1.97
- ทำงานและเรียนหนังสือ	188	1.20
- ทำงานอย่างเดียว	135	0.83
1.2 ไม่ได้ทำงาน	1,583	9.68
- เรียนหนังสืออย่างเดียว	1,531	9.36
- ไม่เรียนหนังสือและไม่ทำงาน	52	0.32
2. ที่อยู่ในกิจกรรมอื่นๆ	14,449	88.35

เมื่อพิจารณาถึงเด็กอายุ 5 – 17 ปี ที่อยู่ในกิจกรรมการผลิตอ้อย พบว่ามีจำนวน 1,906 คน คิดเป็นร้อยละ 11.65 ของเด็กที่พบทั้งหมด ในจำนวนนี้พบว่า เด็กเรียนหนังสืออย่างเดียวมีจำนวนมากที่สุด 1,583 คน คิดเป็นร้อยละ 9.68 ทำงาน 323 คน คิดเป็นร้อยละ 1.97 ดังแสดงในตารางที่ 2

โดยข้อค้นพบในเรื่องสภาพการจ้างและสภาพการทำงานพบว่าเด็กส่วนใหญ่เป็นการทำงานโดยช่วยธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ร้อยละ 85.14 ซึ่งเป็นพื้นที่เพาะปลูกของตนเอง ร้อยละ 90.45 รองลงมาเป็นลูกจ้างเอกชน ร้อยละ 12.07 ประกอบธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 2.48 และเป็นนายจ้าง ร้อยละ 0.31 ลักษณะงานที่เด็กทำในกิจกรรมการผลิตอ้อยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การเก็บเกี่ยว ร้อยละ 46.15 รองลงมาคือการปลูกอ้อย ร้อยละ 17.95 การกำจัดวัชพืชและการสับใบอ้อย ร้อยละ 10.26 อุปกรณ์หรือเครื่องมือที่เด็กใช้ในการทำงานมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ มีดตัดอ้อย ร้อยละ 48.72 รองลงมาคือมีดขนาดยาว ร้อยละ 17.95 และจอบหรือเสียม ร้อยละ 12.82 โดยเด็กส่วนใหญ่ ร้อยละ 35.90 นายจ้างไม่ได้มีการจัดหาอุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัยส่วนบุคคลให้ลูกจ้าง

.....